

Concha Győző.

(1846—1933.)

Amit a magyar tudomány és a magyar felsőoktatásügy vesztett Vele : elszámolta azt ravatalánál a Magy. Tud. Akadémia és az Egyetem.

Amennyivel szegényebb lett földi elmúlásával a magyar közélet : lemérte azt, nemes egyéniségének méltatásával a napi események krónikása, a magyar sajtó.

Egy habérlevéllel több vagy kevesebb abban a koszoróban, mely nemcsak a szeretet és hála virágait köti csokorba, de egyúttal a búcsúvételnek fájdalmas szimbóluma is : nem teszi nagyobbá, nem teszi felejtetlenebbé a messze távozót, aki 87 súlyos esztendővel a vállain rálépett az utolsó útra, melyről visszatérést halandónak a sors nem adhatott.

A «Napkelet» mégis megáll egy pillanatra, hogy emlékezésének és kegyeletének tavaszbfakadt zöldelőgallyát az alig felhantolt sírra rátehesse.

Concha Győző halála kinő és messze kiemelkedik a gyászrovat szomorú feljegyzéseinek véget nem érő folyamatoságából.

Nem azért, mert egy nagy tudós fáradt kezéből kihullott örökre az alkotó, a teremtő toll ;

nem azért, mert egy nemzedékeket átfogó munkásság termő talajában betölthetetlennek látszó, mély barázdát szántott a halál ekéje, mikor a nagy tanítók, az egyetemes hatású nevelők egyike a nemzet igazi napzamosainak sorából kidőlt — és

nem azért, mert a hozzátartozók, a barátok és a tisztelők nagy sokaságának fájdalmas szeretete és ragaszkodó, hűséges nagyrabecsülése te-

kint könnyeivel az elköltözött után, hanem azért,

mert Concha Győző halálával a bolog, Nagymagyarország szellemi és kultúréletének egyik legtöbbit jelentő értéke, egyik legdrágább bizonyosága vált ki a nemzet egyre szűkebbre összeszoruló régi birtokállományából. S amint egyik nagy név követi az elmúlás útján a másikat : mind jobban és jobban távolodunk a csodálatos haladásnak és a káprázatos emelkedésnek attól az időszakától, mely hazánk történelmének legszebb és a teremtő munkára legalkalmasabb korszakaként marad örökre emlékezetes.

Ennek a kornak volt egy hosszú, küzdelmes élet minden verejtékével, minden odaadásával, harmonikus egyéniségének nagy lelkével, képességeinek és tehetségének kimeríthetetlen gazdagságával — éppannyira hűséges, mint kiváló munkása Concha Győző ; aki, amíg itt járt közöttünk a patriarchai kornak ezüstfém fényében, a volt Nagymagyarország egy sokat jelentő, drága darabjának valóságát testesítette meg magában.

Alkotó ereje, törhetetlen energiája ott bontakozott ki Erdély bércei közt, a kolozsvári egyetemen eltöltött két évtized alatt ; — életének és tudományos tevékenységének gyümölcsei pedig itt jutottak érőbe az ország legnagyobb történelmi múltú tudományegyetemén. Amit a politika és az államjog tudományának mezején alkotott : olyan hagyatékek nemzete számára, melyet a könnyelmű örökös sem tudna elpazarolni. Magában hordozza és magából szívja az az örökéletűség forrásait. Maradandó, mert a nemzet szellemi kincseit gazdagította, — és hódító ereje egymást felváltó

generációk erkölcsi ideológiáját termékenyítette meg.

Elment Vele és elveszett Benne az, ami emberi, ami por és hamu; — de fejfájára fel lehet vésni a Horatius igéjét: «Non ego obibo, nec Stygia cohibebor unda». *Kolosváry Bálint.*

Kozma Andor.

(1861—1933.)

Költő, kinek halálakor a sirató emlékezéseknek nem kell a magyar költő vigasztalan sorsáról elmélnedniök . . . Kozma Andor születése, neveltetése, egész ifjú- és férfikora valóban szerencsés körülmények között folyt le. Édesatyja országos híró férfi, kire büszkén tekinthet fel; barátai kora legkiválóbb szellemei; írói működésének megbecsüléseként a Kisfaludy-Társaság már harminckétéves korában, az Akadémia negyvenéves korában tagjává választja; népszerű nemcsak az írók társaságában, hanem az olvasók körében is s végül — ami a legfontosabb — oly kort ér el, hogy lelke nemes tartalmát a maga egészében, hiánytalanul közölhette olvasóival. Ha Petőfi mézesheteiben elmondhatta magáról: «Elértem, amit ember elérhet» — Kozma Andor önelégülten állapíthatta meg a maga pályafutásáról, hogy elérte, amit költő elérhet. Azt mondhatnók: boldog költő, kinek «Siker asszonytól» sohasem kellett búcsút vennie s boldog ember, aki felé az írói és olvasótársadalom minden rétegéből megbecsülés és szeretet áradt.

Ha e széleskörű népszerűség okait kutatjuk, elsősorban feltűnik, hogy Kozma Andor költői szelleme maga is a legkülönbözőbb érdeklődéskörök anyagát ölelte fel. Az irodalmi társaságok komoly hallgató-közönségét elragadta nemzeti szellemű verses elbeszéléseivel (A magyarok szimfóniája,

A karthagói harangok, Turán, Honfoglalás, Petőfi), de ugyanakkor az irodalom felé csak futó érdeklődéssel hajló ujságolvasót is lebilincselte a politikai és társadalmi életről írt talpraesett hetikronikáival. A konzervatív irodalmi köröket költészetének gyökeres magyar jelleme, tiszta és nemes hangja gyönyörködtette, ugyanekkor azonban az egykorú modernnek is kénytelenek voltak hódolni a szellemes szatirikus bátorságának, tiszta erkölcsi ítélkezésének és virtuóz formaművészetének. Akadémikus is volt, ujságíró is volt s költészetének tárgya, hangja és iránya a műveltség, szellem és ízlés különféle köreire elhatott. De bárhová hatott is, mindennütt otthagytá nyomát egy előkelő szellem férfias gondolkodásának s egy mult korszakra emlékeztető őszinte hazafias hevületnek. Költészetében, akár maró szatirát, akár költői elbeszélést, vagy utirajzot írt, melengető érzéssel árad felénk ez az ő izzó fajszertete, melynek kitörő és közvetlen hatása újabb költészetünkben csak Vargha Gyulánál jelentkezett hasonló művészi erővel.

S amilyen nagy közönsége volt a költőnek, oly nagy volt a tábora tisztelőinek, kik a mindenkihez szeretettel közeledő embert becsülték benne. Míg őt barátságával tünteti ki Gyulai Pál, Görgy Arthur, Tisza István s korának számos kimagasló egyénisége, ő szeretettel és megértéssel hajolt a fiatal nemzedékhez s konzervatív szellemű költőink között úgyszólván az egyetlen volt, aki Ady Endrét meglátta, értékelni és szeretni tudta. Mélyérzésű költő és szellemes író, férfias lélek és nagy szív, gazdagkedélyű ember és őszinte hazafi — s úgy érezzük, mind e jelzők vele vonatkozásban nemesebb tartalmat kapnak s tisztábban csengenek.